

Les insaculacions de la Diputació del General de Catalunya: el cas dels germans Saiol i Josep Ciges (1687-1688)*

Eduard Puig

El control insaculatori

Després del retorn del Principat, i les seves institucions polítiques, a l'obediència de la Casa d'Àustria el 1652 (amb la fi del conflicte endegat el 1640), s'iniciaren un seguit de mesures elaborades per la Monarquia que tenien per objectiu la millor subjecció del territori català i evitar, d'aquesta manera, futures revoltes.¹

Una de les mesures més importants en aquest sentit fou la introducció del control de les insaculacions² per part dels organismes reials. D'aquesta manera, tots els noms que entraven a les bosses per a ser elegits en

* Aquest treball s'emmarca en la recerca del *Grup d'Estudi de les Institucions i la Societat a la Catalunya Moderna, segles XVI-XVIII* (2005 SGR00633). Coordinat per Joaquim Alabarda.

1. Eva SERRA, "Catalunya després del 1652: recompenses, censura i repressió", *Pedralbes*, 17, Barcelona, 1997, p. 191-216.

2. Per a una explicació detallada del funcionament d'aquest mecanisme veure: Víctor FERRO, *El Dret públic català: Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic, 1987.

les principals institucions catalanes, havien de passar prèviament pel sedàs reial que havia de barrar el pas a personatges poc afectes al rei d'Espanya. A més, el rei gaudia de la potestat de desinsacular una persona que ja formés part de la bossa d'un ofici o, fins i tot, que ja l'estés exercint. Les dues institucions que patiren un major control polític per part de la corona foren el Consell de Cent de Barcelona i la Diputació del General de Catalunya.

La forma i l'abast real d'aquest control insaculatori ha estat poc estudiat per la historiografia catalana i no disposem de cap estudi sistemàtic al respecte, excepte algunes aportacions puntuals.³

El problema dels allotjaments

El ja prou conegut problema dels allotjaments de tropes, que havia estat un dels desencadenants de la Guerra dels Segadors, no desaparegué després de la Pau dels Pirineus (1659-60), ans al contrari. Els conflictes bèl·lics entre els Àustria i els Borbó se succeïren durant la segona me-

3. Algunes aportacions interessants en aquest sentit són:

James AMELANG, *La formació de una clase dirigente: Barcelona 1490-1714*, Barcelona, 1986.

Fernando SÁNCHEZ MARCOS, "El autogobierno perdido en 1652: el control por Madrid de la vida política en Cataluña durante el virreinato de don Juan de Austria (1653-1656)", *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, 2, Barcelona, 1982, p. 101-126.

Fernando SÁNCHEZ MARCOS, *Cataluña y El Gobierno Central tras la Guerra de los Segadores 1652-1679: El Papel de Don Juan de Austria en las relaciones entre Cataluña y el Gobierno Central*, Barcelona, 1983.

Fernando SÁNCHEZ MARCOS, "Cataluña y el gobierno central en el periodo de entreguerras (1652-1705)", *Actes del Primer Congrés d'història Moderna de Catalunya*, Barcelona, 1984, p. 331-338.

Eva SERRA, "El pas de rosca en el camí de l'austriacisme", dins J. Albareda ed., *Del patriotisme al catalanisme. Societat i Política (segles XVI-XIX)*, Vic, 2001, p. 71-103.

SERRA, "Catalunya després del 1652", p. 191-216.

Josep Maria TORRAS I RIBÉ, "El control polític de les insaculacions del Consell de Cent de Barcelona (1652-1700)", *Pedralbes. Revista d'Història Moderna 13-I*, (1993), p. 457-468.

tat del segle XVII i Catalunya en fou un dels principals escenaris. Aquest fet féu que la presència de soldats en territori català esdevingués habitual i que augmentessin les topades entre aquests i la població rural, ja que les principals ciutats i viles n'estaven exemptes per privilegi o per pagar un "donatiu voluntari" a canvi de lliurar-se dels temuts allotjaments. A això cal afegir-hi el ruïnós estat de la hisenda reial i els entrants de corrupció dins el mateix exèrcit, que propiciaven que la paga no arribés als soldats, els quals abusaven de la població encara més. Tot i que hi hagueren períodes de pau, la fragilitat d'aquesta fou evident i les tropes continuaren allotjades en territori del Principat.⁴

Els conflicte amb França (1683-1684) i la plaga de llagosta (1685-1688)

El novembre de 1683 començà una nova guerra amb França i la Diputació del General (tot i les reticències inicials a causa de la seva feblesa econòmica) aixecà un terç davant les demandes reials i del virrei. Els francesos assetjaren Girona però l'atac pogué ser repel·lit amb un alt nombre de baixes del terç del General. L'actuació del virrei Bournonville, que no volgué passar a l'atac a causa de la migradesa de les seves forces, fou molt mal vista per la Generalitat i pel Consell d'Estat de Madrid i finalment (tot i que el 15 d'agost de 1684 s'havia signat la pau de Ratisbona) fou reemplaçat per Diego Mesía de Guzmán-Dávila y Cardona-Fernández de Córdoba, duc de Sanlúcar i marquès de Leganés i Mortara.⁵

Malgrat que amb el nou virrei vingué un dèbil període de pau, els allotjaments continuaren presents i el malestar de la pagesia empitjorà a

4. Joaquim ALBAREDA, *Escrits polítics del segle XVIII. Tom I. Despertador de Catalunya i altres textos*, Barcelona, 1996. Especialment *Luz de la Verdad*, p. 39-88.

Jaume DANTÍ I RIU, *Aixecaments Populars als Països Catalans (1687-1693)*, Barcelona, 1990.

Pere MOLAS, "Propaganda i debat polític a la revolta dels 'barretines'", al seu, *Catalunya i la Casa d'Àustria*, Barcelona, 1996.

5. Josep Maria SOLER I SABATÉ, dir., *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, Vol. 2. Barcelona, 2004, p. 282.

causa d'un seguit de males collites, sequeres i una greu plaga de llagosta que assolà Catalunya entre 1685 i 1688.⁶ La gravetat d'aquesta plaga arribà a tal extrem que el Consistori dels Diputats féu editar uns opuscles amb un seguit de remeis i consells per combatre-la.⁷

La reacció de la Diputació del General

Així moltes viles i llocs començaren a enviar cartes de protesta contra la presència de soldats i les dures condicions en què es produïen els allotjaments, que foren especialment escoltades per Antoni Saiol,⁸ diputat eclesiàstic i president de la Generalitat. Aquest intentà buscar una solució reunint el màxim de cartes possible per tal d'argumentar millor la queixa a les autoritats reials.

Les relacions entre la Diputació del General i l'autoritat virregnal s'havien enrair a causa d'un contenciós entre ambdues institucions. Carles Ros, de Perpinyà, tenia un plet amb Maria Àngela Alemany i Fontanella i el seu fill Josep Alemany pels drets a l'herència de la noble Jerònima d'Alemany, tots ells d'origen rossellonès. Ros havia rebut un préstec d'Emmanuel de Llupià, portaveus del governador de Catalunya, per valor d'11000 lliures i com que no en podia pagar els interessos anuals cedí els seus drets sobre el plet a Llupià. La Diputació del General considerà que aquest acte no s'ajustava a les constitucions i inicià un procés de

6. SOLER, *Història de la Generalitat*, p. 283.

7. *Remeyns per la matansa de la plaga de la llagosta, extrets de diferents papers, vinguts a notícia del molt Illustre Consistori de Deputats del General de Catalunya, trets à llum per lo consuelo del Pobles del present Principat á instancia dels molt Illustres Senyors Deputats, y Oydors de Comptes del General de Catalunya, porque cada Poble elegesca de aquells los que li apareixerá mes convenient segons lo tereno*, Barcelona, 1688. Biblioteca de la Universitat de Barcelona (BUB), 07 B-38/4/3-7.

8. Antoni Saiol i de Quarteroni era membre de la poderosa família Saiol, fill de Felicià Saiol i de Barberà, senyor de Querol, i de Maria de Quarteroni Ponce de León. Era canonge de Barcelona i havia estat rector de la universitat. *Dietaris de la Generalitat de Catalunya, vol. VIII. Anys 1674 a 1689*, Barcelona, 2003, p. 1272. / Pedro VOLTES BOU dir., *Manual de Novells Ardits vulgarment apellat Dietari del Antich Consell Barceloní, vol. XX. Años 1679-1691*, Barcelona, 1962, p. 215.

contrafacció, ja que un oficial reial com Llupià no podia prendre part en un assumpte que havia de decidir la Reial Audiència. Aquesta donà la raó a Llupià⁹ i la Diputació envià cartes a la cort apel·lant al rei, les quals foren interceptades pel virrei Leganés.¹⁰ Aquesta topada provocà malestar entre la Diputació i el virrei, el qual dificultà la negociació pels allotjaments.¹¹

Durant el maig de 1687 els diputats augmentaren la seva activitat diplomàtica per tal de buscar suports a la cort intensificant el to de les seves reclamacions. Escrigueren al rei novament demanant poder recórrer al mètode extrajudicial, assenyalant la cada cop major intromissió dels oficials reials en els assumptes de la Diputació i els “inconvenients grans que resultan de que oficials Reals admeten cessions majorment de coses litigiosas”.¹²

En la correspondència dirigida al comte d'Oropesa i al duc d'Alba es lamentaren de la il·legalitat comesa pel virrei en interceptar un nou correu del General que tornava de Madrid i que fou empresonat a la ciutat de Lleida. El virrei argumentà que: “dit correu no tornava a Barcelona per orde del Consistori sinó que únicament se despacha per lo del Concell de estat pera lo marquès de Leganés” i els diputats al·legaren que el virrei no tingué altre motiu que: “la affectació ab que dit Marquès se ostenta parcial contra lo Consistori”.¹³

9. Llupià comptava amb el recolzament del Braç Militar, tal i com ho demostra la carta que aquest envià el 15 de febrer de 1687, als diputats del General com a rèplica a la resposta d'una altra carta anterior. BUB, 07 c-239/1/15-7.

10. Carta del 28 de desembre de 1686, dels diputats al rei. En ella ja es queixen de la inconstitucionalitat de la participació de Llupià en el plet. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Generalitat, N-915-918.

Cartes del 19 d'abril de 1687, del diputats al rei, a Antò de Camporells (membre del Reial Consell), i comte d'Oropesa. En elles recorren a la cort per tal de canviar la sentència desfavorable. Es interessant assenyalar que en la majoria de cartes, a banda de la signatura conjunta dels diputats, signa Antoni Saiol de forma individual i en primer lloc. ACA, Generalitat N- 915-918.

11. Tal i com queda reflectit en diversos memorials enviats posteriorment al rei pels germans Saiol i Josep Ciges. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218. Així com en les cartes del 22 d'Abril a Pere d'Aragó, al comte d'Oropesa i al mateix rei, queixant-se de la interceptació del correu enviat a Madrid, per part del virrei. ACA, Generalitat N-915-918.

12. Carta del 3 de maig de 1687. ACA, Generalitat, N-915-918.

13. Cartes del 10 de maig de 1687. Sempre signen “*Don Anton de Sayol*” primer i “*Afectats Los Diputats*” després. ACA, Generalitat, N-915-918.

Finalment, després d'un estira i arronsa constant amb el virrei i un seguit de súpliques a personatges influents de la cort per tal que fessin servir la seva influència prop del rei (en les quals els diputats diuen haver-se assabentat que el virrei ha enviat un correu extraordinari a la cort "per materias convenientes al Consistori calumniant aquell"),¹⁴ el Consistori redactà una carta dirigida al rei que s'envià el 20 de maig de 1687.¹⁵ En ella els diputats exposen un seguit de queixes en referència a la mala gestió del virrei i als greus problemes que afectaven al Principat:

1. Critiquen que el virrei no accepti que es faci representació directa al rei "sino acontentarse de lo que ell disposaria".
2. Que el marquès de Leganés no hagués admès els ambaixadors que li enviaven els diputats, "deslustrarlos públicament calumniant al Consistori de haverse valgut de semblants subjectes". Quan, segons els consistorials, es tractava de persones de reconeguda vàlua i insaculats a les bosses de la Diputació amb el vist i plau del rei.
3. Haver fet capturar, el virrei, el correu extraordinari de la Diputació al rei, del 22 d'abril de 1687, tot i portar despatxos del Consell d'Estat i les insígnies de la Diputació.¹⁶ Acció il·legal que contradeia el capítol 84 de les Corts de 1599.
4. Fan referència als memorials i els síndics que arribaven de diversos llocs de Catalunya queixant-se de "l'exorbitancia" dels allotjaments, i demanant que la Generalitat fes una representació al monarca. Leganés acusava al Consistori "de haver admès dits memorials publicant que lo consistori era qui movia dits llochs y vilas".
5. Al·leguen que si bé en tot el Principat no hi ha més de sis-cents o set-cents cavalls: "lo allotjament té ocupat tota Cathalunya com si aguès quatre o sinch mil cavalls" i s'està "forsant a molts pobres a fer aquella [contribució] ab diners", la qual cosa "importa molts mila-

14. Carta del 20 de maig de 1687 a Anton de Camporrells. ACA, Generalitat, N-915-918.

15. Carta del 20 de maig de 1687 al rei. ACA, Generalitat, N-915-918.

16. En una carta enviada el 24 de maig al comte d'Oropesa se'n fa menció. ACA, Generalitat, N- 915-918.

tars cada dia” i si continua així “aniquilarà aquesta Província restant inútil per acudir al Real Servey de V.M”.

La repressió de les autoritats reials

El virrei marquès de Leganés reaccionà de forma molt ràpida i envià un seguit de cartes on acusava alguns membres de la Diputació del General. El 18 de juliol, mitjançant un real decret es desinsaculaven diverses persones vinculades a la Diputació i que el virrei considerava enemics: Antoni Saiol i de Quarteroni, diputat eclesiàstic, Josep Ciges i de Vidal,¹⁷ oïdor militar, Daniel Saiol i de Quarteroni, assessor de la Diputació i germà del primer, i Lluís de València,¹⁸ consultor de la Diputació i eminent jurista. Se'ls imputava els següents càrrecs:¹⁹

1. Haver tingut juntes clandestines.²⁰
2. Haver utilitzat advocats del comú per al cas de la contrafacció del portaveus del governador, Emmanuel de Llupià.
3. Haver obrat amb “ardor inconsiderado” en aquest assumpte.
4. Haver influït en els pobles per tal que es neguessin a pagar el donatiu voluntari.²¹

17. Josep Ciges i de Vidal, natural de Tarragona, doctor en lleis i fillastre de Victorià de Valda, consultor del General i catedràtic. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

18. Lluís de València i Ximenis, doctor en lleis, catedràtic i assessor del General, havia estat oïdor militar durant el trienni 1650-1654. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

19. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

20. Se'ls acusava de reunir-se en cases privades i d'haver redactat la carta del 20 de maig a casa d'Antoni Saiol, el qual contesta que era un fet habitual que es fes així, especialment per la seva condició de “*presidente de la Generalidad*”.

21. Els contactes entre els germans Saiol i els caps Barretines foren importants, tal i com demostren les cartes de Daniel Saiol dirigides a Enric Torres on explica les reunions de diversos caps pagesos i síndics de viles que tenien lloc a casa de Felicià Saiol, a Barcelona. Joaquim ALBAREDA, “Els dirigents de la revolta pagesa de 1687-1689: de Barretines a Botiflers”, *Recerques*, 20, (1988), p. 156-157.

5. Haver escrit la carta del 20 de maig sense el consentiment de la resta de consistorials.
6. Haver enviat un correu extraordinari el 22 d'abril sense llicència del virrei.
7. Haver buscat recolzament en la ciutat de Barcelona.
8. Haver consultat, per al tema de la contrafacció, als advocats de la part que la instava, que a més "fueron poco del agrado del marqués por algun motivo de los tiempos passados".
9. Que el virrei "mostró poco agrado" d'algun dels subjectes enviats per la Diputació per parlamentar.
10. Que es protestés de forma extrajudicial.
11. Que es fes una nova representació al rei després de la seva resposta del 30 de març de 1687 a l'anterior representació.
12. Que els diputats traguessin els plets de Catalunya pel fet d'acudir al rei.

En rebre el reial decret el Consistori envià representació al virrei per demanar la seva suspensió, però aquest s'hi negà rotundament i li ho comunicà a Pere de Potau, advocat fiscal del General.²²

Tot seguit, la resta de membres del Consistori s'apressaren a negar la seva simpatia envers les posicions dels germans Saiol i Josep Ciges que tractaven de radicals. Fins i tot arribaren a negar la seva participació en la redacció de la carta del 20 de maig, tot i que en el llibre de deliberacions el 2 de juny (en que s'acordà el pagament del correu a la cort) s'hi poden veure les signatures de Pau Corbera i Palau, ciutadà honrat de Barcelona i oïdor reial, Jeroni Mora, oïdor eclesiàstic, Miquel de Masdovelles, diputat militar, Antoni Saiol, diputat eclesiàstic i Josep Ciges, oïdor militar. Només hi falta la signatura de Francesc Alaix, diputat reial que morí poc després. Sota les signatures de tots els consistorials menys les de Saiol i Ciges hi

22. *Dietaris de la Generalitat*, vol. VIII, p. 912-914.

ha breus notes en les quals s'al·lega no saber la naturalesa del correu. Es tracta de clars afegits posteriors escrits en una lletra diferent (en el cas de Jeroni Mora, fins i tot torna a signar sota la nota).²³ En aquesta línia la Diputació publicà un escrit condemnant durament els Barretines, especialment els seus principals líders Enric Torres i Antoni Soler.²⁴

Aquesta notícia també tingué un ressò important a nivell popular; com ho testimonien els anomenats “dietaris de pagès”, com el de Fèlix Domènech, propietari de Sant Feliu de Guíxols que ho esmenta.²⁵

La reacció dels desinsaculats: la preparació de la defensa

Antoni i Daniel Saiol i Josep Ciges acceptaren les indicacions del reial decret “obehint a dit real orde”²⁶ i es procedí a un nou sorteig per a extreure els substituïts dels desinsaculats.²⁷ Però de seguida s'afanyaren a preparar la seva defensa. Per fer-ho comptaren amb l'ajuda del notari barceloní Pere Llosas que es dedicà a recollir testimonis en favor dels acusats. També es valgueren de l'ajuda de parents influents; especialment de Felicià Saiol, germà dels anteriors i membre de l'orde dels cavallers de Malta²⁸ i Francesc Saiol, cavaller de Barcelona que havia estat diputat militar en el trienni 1677-1680.²⁹ Felicià estigué clarament implicat en

23. ACA, Generalitat, N-240.

24. Biblioteca de la Universitat de Barcelona. 07 C-239/1/15-24.

25. Xavier TORRES i Pere GIFRE, *Treballs y desdixas que àn succeït en lo present Principat de Chatalunya y en particular a nostre Bisbat de Gerona (1674-1700)* de Fèlix Domènech, Girona, 2001, p. 63.

26. *Dietaris de la Generalitat, vol. VIII*, p. 914.

27. Que foren, en el lloc de diputat eclesiàstic Francesc Bernat de Ponç, abat de Sant Cugat, i en el d'oïdor militar Francesc Despujol, senyor de Montclar i castlà de Tartareu. SOLER, *Història de la Generalitat*, Vol. 2, p. 284.

28. Felicià Saiol fou lloctinent del Gran Prior de Catalunya i comanador de Tèrmens. Des de 1672 presidí les assemblees provincials de l'orde fins a la seva mort el 1713. Francesc AMORÓS I GONELL, “Malta i els cavallers hospitalers de l'orde militar de Sant Joan de Jerusalem durant la Guerra de Successió (1702-1714). Notícies extretes de la correspondència diplomàtica”, *Pedralbes*, 26, (2006), p. 277-280.

29. Pogué ser elegit diputat tot i no arribar a l'edat de 29 anys requerida gràcies al seu

les negociacions amb els Barretines, junt amb els seus germans Daniel i Antoni, tal i com assenyala una carta del mestre de camp Juan de la Carrera a Joseph de Zambrana en la qual es parla dels fets de Centelles i la seva comarca, on s'esmenta que "un tal Torres" (Enric Torres, pagès benestant de Sant Quirze Safaja i cap dels Barretines) va anar a "hablar con don Feliciano Sayol con gran misterio". També hi va intervenir Victorià de Valda, prestigiós jurista i padastre de Ciges, que també és esmentat per Juan de la Carrera: "sino se toma alguna resolució que con particularidad contra el endemoniado de don Victoriano de Valda que viexo de setenta y cinco años" [...] "serà perder-se la cavalleria sino está el mundo dónde el asistire".³⁰

Els mesos següents a la desinsaculació elaboraren un seguit de memorials dirigits al monarca en els quals es defensaven i rebatien les acusacions fetes pel virrei marquès de Leganés. En cap moment, però, es van retractar de les accions empreses des dels seus llocs al Consistori, que són justificades una per una i detalladament.

Només el veterà Lluís de Valencià, que havia estat oïdor militar durant el període de reintegració de Catalunya a la monarquia dels Àustria (1650-1654) i que durant la resta de la seva carrera estigué marcat per haver servit a la monarquia francesa, reconeix, en un memorial presentat a títol individual, haver errat, i "confiessa aver excedido, y errado otra vez". Tot i així, diu que en cap moment se li han satisfet cap tipus d'honoraris pels seus serveis i al·lega, això si, no haver pretès ofendre al rei en cap moment. Tampoc reconeix saber de l'existència de la carta del 20 de maig i es mostra molest per la menció del seu nom en ella.³¹

Aquest to de penediment i de súplica no apareix pas al primer memorial que presentaren els germans Saiol el 18 d'agost de 1687,³² just un mes després del reial decret del 18 de juliol. En ell afirmen haver actuat sem-

germà Daniel que aconseguí aportar un seguit de testimonis al seu favor. *Dietaris de la Generalitat*, vol. VIII, p. 1269-1272.

30. Carta de Juan de la Carrera a Joseph Zambrana, datada a 25 d'octubre de 1687 a Barcelona.

31. Memorial de Lluís de Valencià al rei. Sense data. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

32. Memorial dels germans Saiol. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

pre en nom del comú³³ en l'assumpte de la contrafacció (que havia estat iniciada pel Consistori anterior) i que en cas que no ho haguessin fet haurien estat multats pels visitadors.³⁴

En referència a la carta del 20 de maig afirmen que: “A diligencias de superiores influxos, como se ha divulgado [fent referència al virrei sense anomenar-lo] [...] se procuró que los que intervinieron dixessen que no avian intervenido, y lo afirmaron con cartas, contra su mismo credito, y en perjuicio de don Antonio de Sayol y don Joseph Ciges”.

A més, es reafirmen en la defensa de les Constitucions de Catalunya al·legant haver actuat “según derecho”.³⁵ Consideren que fou per aquest motiu que admeteren els memorials de les poblacions que es queixaven dels feixucs allotjaments, a la qual cosa els obligava el jurament que havien fet en assumir el càrrec. D'aquesta manera l'enviament del correu extraordinari era un dret que tenia el Consistori reconegut en les Constitucions. Aprofiten per denunciar la detenció del correu del 15 d'octubre al qual “desvalijaron” els homes del virrei, així com les injúries d'aquest contra l'honor dels enviats del General, fet pel qual es feia difícil trobar persones disposades a anar a parlamentar amb el marquès de Leganés “con que por este camino se hizo el marqués inaccessible”. També utilitzen un argument similar per justificar el recurs al mètode extrajudicial en l'assumpte de la contrafacció, ja que d'una altra manera s'haurien contradit les “Leyes de la Patria” i era el que recomanaven els assessors amb vot del 9 d'octubre de 1686 “en el que no intervino Don Daniel Sayol, Assessor, por hallarse fuera de Barcelona por negocios de la Generalidad” des de primers d'octubre fins a Nadal.

Pel que fa al fet de recórrer al Consell de Cent i a la utilització d'advocats de la part que instava la contrafacció contra Emmanuel de Llupià,

33. Aquesta expressió “en nom del comú” també va ser utilitzada per Enric Torres, dirigent barretina. ALBAREDA, “Els dirigents de la revolta pagesa”; DANTI, *Aixecaments Populars*.

34. Per una explicació més detallada dels mecanismes de la visita veure: FERRO, *El Dret públic català*. També: Pedro LLINAS ALMADANA, “La Visita del General: El procedimiento de control de los funcionarios dependientes de la Diputació del General de Catalunya (1653-1701)”, *Pedralbes*, 10, (1990), p. 177-194.

35. Aquesta expressió es repeteix al llarg dels memorials, fet que mostra la importància que donaven a la llei. També es fa constant referència a “l'honor” dels inculpats, concepte que també valoren notablement. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

defensen la validesa legal d'aquestes accions de les quals n'esmenten precedents.

Un altre punt interessant d'aquest primer memorial és l'afirmació segons la qual Daniel Saiol fou cridat pel virrei el dia anterior a la publicació del reial decret i li proposà que si aconseguia que la Diputació "diesse alguna cantidad considerable de dinero, por via del donativo, para el sustento de la cavalleria de V.M que de ese modo todo se compondria, sin pasarse a la execucion". Com que la proposta no anava d'acord amb les constitucions aquest no l'acceptà "porque no se dixera que para redimirse de un delito imaginario proponia semejantes medios" que a més eren "contrarios a la ley, y al juramento que tenia prestado de su observancia, de que resultó que el dia inmediato siguiente se le quitó el oficio de asessor".

Junt amb el memorial adjuntaren una carta del capítol catedralici de Barcelona (del qual formaven part els dos) demanant la reintegració del germans Saiol.³⁶

Josep Ciges, per la seva banda, elaborà un altre memorial posterior³⁷ al primer dels germans Saiol (ja que el cita constantment), al qual complementa sense discrepar en res. Insistia novament en el respecte al sistema constitucional català i feia referència a la constitució de l'Observança, segons la qual el rei havia de respectar les lleis catalanes. Per aquest motiu considerava que la principal obligació dels membres del Consistori era fer complir "las Leyes y Constituciones del Principado".

Ciges fa referència a la utilització de juristes consultors en l'assumpte de la contrafacció de Emmanuel Llupià, a banda del assessors de la Diputació, i ho justifica especialment en matèria de contrafaccions, les quals considerava que eren "la niña de los ojos de las Cortes".

Es defensa ell i els Saiol de l'acusació d'influir en la pagesia per tal que es revoltés, (especialment Antoni a qui recolza plenament en les seves decisions) "deseando limpiarse quanto antes de esta calumnia" i consi-

36. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

37. Memorial de Josep Ciges i de Vidal, sense data. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

dera amb absoluta normalitat que les viles acudissin a ells com a “padres de la patria” que són.

A banda d'exculpar-se dels càrrecs imputats també te retrets per al virrei a qui critica per la seva actuació (especialment per interceptar el correu), i als altres consistorials a qui retreu la seva reacció assegurant que “se dejaron vencer”. Fet que confirma l'actitud posterior de la Diputació contrària als Barretines.

Al final del memorial es fa referència a la família de Ciges i a la seva fidelitat al rei d'Espanya durant la Guerra dels Segadors, restant a la ciutat de Tarragona. Aquest fet evidencia la vivesa del record d'aquell conflicte i la importància que hi devien donar des de Madrid. També adjunta una carta dels còsols de Tarragona en què lloen els serveis prestats per Ciges i la seva família i demanen que sigui honrat pel rei.

Posteriorment a aquests dos memorials decidiren confeccionar-ne un de conjunt els tres desinsaculats³⁸ per tal d'aportar noves proves en la seva defensa “para encontrar con la senda de la verdad”. Se centren especialment en intentar demostrar l'aprovació de la resta de consistorials en la redacció de la carta del 20 de maig. Diuen que si no hi haguessin estat d'acord no haguessin escrit les cartes explicant-ho a títol particular sinó en nom del Consistori ja que “el agravio se avia hecho contra el común, y no contra particulares”, afirmant que hi havia: “indicio manifiesto de que fueron inducidos; y para conseguirlo se procuró, como se ha tenido noticia de que Teologos les asegurassen la conciencia, como si el octavo precepto del decálogo no fuesse bien claro”.

Encara, els germans Saiol decidiren presentar un últim memorial³⁹ en el qual es queixen que la persona que ha de fer un informe al rei sobre el contingut dels memorials enviats anteriorment sigui precisament qui els ha fet fora dels seus llocs, el marquès de Leganès. En aquesta última representació al rei, ataquen al virrei de forma contundent, assegurant que fa tot el possible per barrar-los el pas a la cort de Madrid on es tras-

38. A diferència dels anteriors aquest porta títol: “*Exurge veritas, et quasi de patientia. Erumpe. Tertulliano*”. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

39. Memorial dels germans Saiol, sense data. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

lladaren per tal d'apel·lar al monarca. També l'acusen d'introduir informes negatius sobre ells (acusant-los de promoure aldarulls entre els pagesos perquè no paguessin els allotjaments) a l'entorn del rei mitjançant un enviat especial a la cort, del qual no esmenten el nom.

Denuncien els mètodes emprats pel virrei per tal d'inculpar-los: "se ha valido la indústria de cárceles, rigores y otros medios, que pudieran amedrentar" als síndics del pobles, empresonats en "los calabozos de los condenados a muerte".⁴⁰

Per acabar demanen que la consulta que faci al Consell d'Aragó es remeti al Consell d'Estat.

Per tal de recolzar els arguments dels memorials es recolliren, com ja s'ha esmentat anteriorment, un seguit de testimonis que testificaren a favor dels desinsaculats⁴¹ i un document on Saiol i Ciges juren dir la veritat davant Benet Ignasi de Salazar,⁴² bisbe de Barcelona.

La reacció del virrei marquès de Leganés

Per la seva banda el marquès de Leganés escrigué al rei a principis de setembre, demanant mà dura contra els desinsaculats ja que "mientras no tomase resolución con los depuestos [els Saiol i Ciges] se puede temer que fomenten nuevas inquietudes". D'altra banda, sobta que el virrei tingués al conseller en cap de Barcelona, Cristòfol Lledó, en molt bona consideració, fins al punt d'escriure que "se deve a su celo el que

40. Alguns del líders Barretines com Enric Torres hi foren empresonats. ALBAREDA, "Els dirigents pagesos", p. 153.

41. Alguns dels testimonis eren síndics i jurats de les viles més afectades pels allotjaments on s'inicià la revolta dels Barretines: Llorenç Monmany, síndic i jurat de Sant Feliu de Llobregat, Josep Ballobera, jurat de Sant Andreu de Tona, Pere Vila, síndic de Tona, Josep Llavina, síndic de Centelles o Enric Torres de Sant Quirze Safaja.

42. Aquest personatge, malgrat ser d'origen castellà, fou molt crític amb l'actuació del virrei i es va posicionar a favor dels desinsaculats. En el trienni posterior sortí escollit diputat eclesiàstic. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218. SOLER, *Història de la Generalitat*, p. 288-290.

no hayan tomado mas cuerpo [els esdeveniments de Centelles] y que se halla mal visto de muchos que los fomentaron". Al final del mateix document insisteix novament en que "se tome resolució con estos hombres" referint-se als desinsaculats, ja que sinó "nos veremos con algún embaraço".⁴³ És confirma, doncs, la manca de suport de les principals institucions catalanes a la revolta dels Barretines.

El 18 d'octubre envià un informe al Consell d'Aragó sobre el memorial de Josep Ciges on repeteix les seves afirmacions de l'anterior carta i reitera que les accions dels diputats foren "muy contra el real servicio".⁴⁴

En una altra carta,⁴⁵ Leganés carrega contra Victorià de Valdà a qui culpa de les desavinences amb els Barretines i del qual pensa que "tan perjudicial hombre no tiene el Rey en sus Dominios". També aprofita per atacar Felicià Saiol: "Siendo su disinio mantener a los pueblos en que no paguen ninguna contribució y daran a entender que mientras no los buelvan los puestos [als desinsaculats] tampoco aran otra cosa haviendoles dado alas".

El virrei pensava que tot era culpa de no haver castigat com convenia als desinsaculats "cuyo escarmiento" [...] "puede ser medio eficaz (en como estan oy las cosas) para no llegar a acabarse de desenquadrar todo". Repetia en diverses ocasions la necessitat de castigar els germans Saiol i Josep Ciges.

Les protestes dels Barretines, el retorn dels desinsaculats als seus llocs i la destitució del virrei

Les reivindicacions dels pagesos revoltats en contra de les condicions amb què es feien els allotjaments de tropes continuaren, s'estengueren

43. Carta del virrei al monarca, 1 de setembre de 1687. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

44. Informe del 18 d'octubre de 1687 del virrei al Consell d'Aragó. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

45. Carta del virrei al rei, del 25 d'octubre de 1687. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

pel territori durant l'abril de l'any 1688 i un nombre important de pagesos marxaren cap a Barcelona. Una de les seves principals reivindicacions fou la restitució dels desinsaculats als seus llocs "porque hacían el bien de la tierra".⁴⁶

La incapacitat del virrei per resoldre el conflicte portà a la seva substitució i al reintegrament en els seus llocs d'Antoni i Daniel Saiol, Josep Ciges i Lluís de València, el maig de 1688.⁴⁷ El conflicte dels Barretines va reprendre el 1689, any en que s'inicià l'anomenada Guerra dels Nou Anys amb França que féu romandre la inestabilitat en el territori del Principat.

46. El mestre de camp Juan de la Carrera posa en veu d'un "moçuelo" de Centelles aquestes paraules. ACA, Consell d'Aragó, Secretaria de Catalunya, 218.

47. Fet que es va comunicar en una carta reial i una altra de Pere Antoni d'Aragó rebudes el 14 de maig de 1688. BUB, 07 C-239/2/6-25 / 07 C-239/1/15-19.